

T I J D S C H R I F T V O O R G E N E E S K U N D E.

OPENINGSREDE VAN DE ELFDE ALGEMEENE VERGADERING DER NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER GENEESKUNST,

GEHOUDEN TE 'S GRAVENHAGE,

Den 22sten Junij 1859;

DOOR DEN PRESIDENT

PROF. J. VAN GEUNS.

Zeer geachte Medeleden der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst!

Het is mij eene aangename taak u bij de opening van deze vergadering te mogen verwelkomen. Toen ik door uwe eervolle keus tot Hoofdbestuurder benoemd werd, mogt ik daarin de uitdrukking erkennen, dat gij u overtuigd hieldt van mijne warme belangstelling in onze Maatschappij. Het is mij eene behoefte u de verzekering te geven, dat hooge ingenomenheid met het doel en de strekking dezer vereeniging mij aan haar verbindt, en ik, daarvan vervuld, mij gelukkig acht, die verklaring bij mijne welkomsgroet te mogen afleggen.

Als van zelf gevoel ik mij dus gedrongen bij den aanvang onzer vergadering u te wijzen op de uitnemende bestemming der Maatschappij. Meent evenwel niet, dat ik uwe aandacht vraag, om in den boezem van de Maatschappij haren lof te verkondigen, alsof ik geloofde, dat zoodanige zelfsverheffing u als leden dezer vereeniging aangenaam en wel gevallig konde zijn. Verre zij dit van mij; ik wil u alleen op hare gewigtige roeping wijzen, om daardoor het doel waarnaar wij streven ons levendiger voor den geest te brengen, om daardoor de belangstelling in de Maatschappij onder ons te verhoogen.

Waar ik in dien zin over onze vereeniging wensch te spreken, ik weet het, mag ik op uwe toestemming rekenen. Het is eene overtuiging, die in u leeft, welke ik wensch uit te spreken; het is geen pleit hetgeen wij behoeven te beslechten; als leden der Maatschappij stemmen wij zamen in den wensch, dat zij aan hare roeping waardig beantwoorde. Daarom zal het ook niet noodig zijn van vele zijden het loffelijke van haar doel, het nuttige van hare strekking te betoogen. Vergun mij, dat ik slechts van eene zijde hare beteekenis u voor oogen stel, dat ik u wijze op de gewigtige beteekenis der Maat-

schappij tot bevordering der Geneeskunst als nationale instelling.

Zullen wij het als een toeval beschouwen, dat in den naam, die de Maatschappij draagt als Nederlandsche Maatschappij, dat kenmerk als nationale vereeniging het eerste aangeduid is? Ongaarne zoude ik daarin toestemmen, en ik houd mij overtuigd, dat bij hare stichting, het doel om haar als eene Nederlandsche vereeniging van Geneeskunsttoefenaren in het leven te roepen van geen ondergeschikte waarde geweest is. Neen wij mogen daaraan vasthouden, dat zij als eene nationale instelling besta! Wachten wij ons bij hare waardering dat karakter uit het oog te verliezen. Het zoude niet dan ten nadeele der wetenschap en der kunst onder ons zijn, dat zij dit karakter verloor... Ik zeg ten nadeele van wetenschap en kunst: want al is het ook tot bevordering der kunst, dat zij hare roeping hoofdzakelijk beperkt, de naauwe band, die beide vereenigt, verbiedt ons uitsluitend de eischen der bestemming van de Maatschappij tot de belangen der kunsttoefening te beperken.

Maar zult gij misschien vragen: is het wel in overeenstemming met de begrippen van de hoogere eenheid der wetenschap, zoo wij hier die denkbeelden van nationaliteit zoo luide doen klinken?

Ten volle stem ik met u in, wanneer gij ten laatste de wetenschap als wereldburgeres wensch begroet te zien, en haar ongaarne beklemd ziet in de banden van bekrompene nationale verschillen. Maar, ik bid u! zullen wij dan de methode van de beoefening niet onderscheiden van de wetenschap; zullen wij uit het oog verliezen hoe verschillend de wegen zijn, die wij bij het zoeken naar de waarheid volgen; hoe de wegen wijd uiteen kunnen liggen, die ten laatste tot hetzelfde doel leiden? Daarom acht ik het streven naar eene nationale ontwikkeling op het gebied der wetenschap niet in strijd met het hooge begrip, dat wij in de wetenschap wenschen te leggen. Wie om der wille van die hoogere eenheid alle verscheidenheid zoude willen uitwischen, geeft ons voor de levendige kracht der realiteit eene eentoonige schepping van idealiteit. Juist daarin is de waarde van de eenheid gelegen, dat zij, door de zamenstemming der deelen tot een groot geheel, uit die verscheidenheid geboren wordt. Zonder verschil van toonen geene eenheid van harmonie; zonder verscheidenheid van kleuren en tinten geene schakering, geene zamensmelting tot een geheel; door de scheiding en breking der lichtstralen leeren wij eerst ten

volle den rijkdom van de zamengestelde lichtstralen waarden. Niet anders is het op het gebied van den menschelijken geest. Ook hier wordt uit de verscheidenheid die onbegrensde rijkdom geboren; in de wetenschap is het juist daaruit, dat rijke wisseling van gedachten, wrijving, warmte en leven geboren worden.

Raadplegen wij de geschiedenis: zij zal ons leeren hoe in de tijdperken van den bloei der wetenschappen eene krachtige uitdrukking van den geest des tijds daarin onmiskenbaar gevonden wordt. Wij mogen er naar streven om in de wetenschap de oplossing voor die verscheidenheid te zoeken, en in hoogere algemeene beginselen hare vaste grondslagen te vestigen, die verscheidenheid eerbiedige men als de elementaire krachten waaruit het hoogere organische, het ideale geheel in harmonische samenstemming zich vormt.

Wie is er die het verschil der beoefening van de wetenschappen bij verschillende volken, met het oog op de geschiedenis, zoude kunnen ontkennen? Wilt gij een voorbeeld, ik wijs u op den geneeskundige der oudheid, dien wij zoo gaarne als den geneeskundige bij uitstek huldigen, en beroep mij op den verdienstelijken geschiedschrijver der Geneeskunde, waar hij zoo uitnemend het eigenaardige van het Hippocratische begrip der Geneeskunde schetst, als ten naauwste samenhangende met den schoonheidszin van het Grieksche volk. Bij het zien van een lijder, zoo lezen wij bij HAESER, denkt HIPPOCRATES aan de stoornis in de schoonheid des levens; in zijne oogen is de waarde der geneeskunde daarin gelegen, dat zij bij magte is die stoornis te verwijderen en zoodoende de idee der schoonheid te dienen.

Doch liever dan ons verder op het gebied der geschiedenis te begeven, willen wij den blik rigten naar de eigenaardigheid der beoefening van de geneeskundige wetenschap, bij de verschillende volken rondom ons. Zal het wel noodig zijn, in bijzonderheden voor u den geest der geneeskundige wetenschap in Duitschland te schetsen, het land waar de wijsbegeerte en de wijsgeerige stelsels, waar diepzinnige bespiegelingen zoo zeer te huis zijn? Zal ik u wijzen op de tijden toen men daar de absolute heerschappij dier rigting bij de stelsels in de Geneeskunde algemeen gehuldigd zag, toen vandaar een magtige invloed zich wijd en zijd uitbreidde; of zal ik u bepalen bij onzen tijd nu de Duitscher de hooge beteekenis van ondervinding en waarneming levendig beseffende, door de eigenaardige rigting zijner wetenschap van het waargenomene uitgaande, tracht in te dringen tot in het diepste der wetenschap, waar hij slechts door redenering geleid kan worden en dus het gevaar van stoute hypothesen niet altijd kan ontgaan? Ik wilde op dat alles slechts uwe aandacht vestigen om u te doen zien, hoe geheel eigenaardig zich hier de wetenschap vormt, eene eigenaardigheid, die nog meer in het licht treedt, wanneer wij daar tegenover de beoefening der wetenschap in Frankrijk stellen. Waar de Duitscher in diepzinnige redenering zijne krachten aan moeilijke en abstracte vraagstukken meet, zien wij de Franschen schrander, vernuftig, onvermoeid in hunne waarneming spoedig met hunne gevolgtrekkingen gereed: wij zien hoe zij aldra voldaan zijn, wanneer zij door eene gelukkige combinatie, door eene gemakkelijke

redenering, die van bekende zaken uitgaat, door eene zekere vaardigheid in de opvatting het waargenomene weten te verklaren. De gave van waarneming en onderzoek, het talent om het waargenomene mede te deelen en levendig te beschrijven, eene vrije heerschappij over de taal bij de redeneringen, wie zoude dat alles in de Fransche beoefenaars der wetenschap kunnen miskennen? Waar de Duitscher nog steeds onvoldaan met de eenvoudige uitkomsten van het onderzoek, verder en verder tracht door te dringen, zien wij den Franschen onderzoeker vaak met groote eenzijdigheid spoedig in zijne gevolgtrekkingen: hij heeft meer zin voor het uitwendige en verliest zich daar in een reeks van bijzonderheden: het is de studie dier bijzonderheden, die rigting der specialiteit, die hunne wetenschap vooral kenmerken.

Zullen wij naast deze vlugtige schets nog meerdere beschouwingen van andere volken plaatsen, om het eigenaardige kenmerk der beoefening van de wetenschap voor andere nationaliteiten al verder te doen opmerken? Gij gevoelt het zonder twijfel, de stof zoude ons hier niet ontbreken, wanneer ik u alleen maar Engeland noemde. Doch ik wilde slechts door een enkel voorbeeld de stelling toelichten waarvan wij uitgingen: dat men bij de beoefening der wetenschap eene nationale rigting niet behoeft uit te sluiten en dat dus onze maatschappij ook uit dit oogpunt mag beoordeeld worden, wanneer wij als hare bestemming het noemen, dat zij mede diene tot eene nationale vereniging ter bevordering der wetenschap.

Of zouden wij, waar elders in de beoefening der wetenschap het nationale karakter zoo duidelijk uitgedrukt is, voor ons vaderland die zelfstandigheid ontkennen? Ik weet het, men zal ons wijzen op het gevaar van een ijdele nationale zelfsverheffing; de vrees moge gebillijkt worden, wanneer wij op een tijdperk terugzien hetgeen van die fout niet wel vrij te spreken is; doch zelfkennis behoeft geene zelfbewondering te zijn. Zoo wij die fout erkennen, het is goed dat wij ons daaraan spiegelen; maar wij willen ons toch ook wachten om daardoor de waarde van onze nationale beteekenis op het gebied der wetenschap te laag te stellen. Ik mag u immers verwijzen naar zoo menig tijdvak waarop wij roem mogen dragen, wanneer wij zien hoe zich de nationale ontwikkeling der wetenschap, der geneeskundige wetenschap in ons vaderland levendig openbaarde. Maar ik herhaal het: niet om onzen lof te verheffen, wensch ik dat bewustzijn van nationaliteit verlevendigd te zien; veeleer zij het om ons bij het bewustzijn van onze kracht tot levendige belangstelling op te wekken. Nog kunnen wij zoo menigen naam noemen, die op het gebied der wetenschappen ons vaderland met roem vertegenwoordigt, als bewijs dat de zin voor natuurwaarneming en onderzoek nog steeds onder ons voortleeft. En zoo wij ons tot de geneeskunde bepalen, zullen wij het ook hier waarderen, dat waarneming en onderzoek een krachtig tegenwigt leveren tegen stelselzucht en eenzijdigheid; dat goede trouw en waarheidsliefde de verbastering en het misbruik der wetenschap onder ons weren; dat naauwgezette studie en onbevengene redenering waarborgen tegen afgetrokken bespiegelingen of oppervlakkige gevolgtrekkingen leveren.

En het zij zoo, dat wij mogten wenschen dat het wetenschappelijke leven zich krachtiger onder ons ontwikkelde; dat de Nederlandsche geneeskundige wetenschap zich meer verhief om haren invloed te doen gelden. Welnu! dan wijs ik u op onze maatschappij, en aarzel het niet als hare roeping te bestempelen om ook voor haar deel tot de bevordering van dit doel mede te werken. Immers, de pogingen van enkelen kunnen de ontwikkeling der wetenschap krachtig bevorderen en dus eenen middelijken invloed op de wetenschap in Nederland, op de nationale ontwikkeling der geneeskunde uitoefenen. Maar wat wij boven alles daarvoor behoeven is de samenwerking van velen; door die samenwerking alleen kan een groot geheel verwezenlijkt worden; daardoor wordt de wetenschap nationale eigendom en kan zij zich als zoodanig uitbreiden, in gehalte en aanzien toenemen, zich tot een hooger standpunt verheffen, en eene krachtvolle eigenaardige uitdrukking worden van het streven in Nederland op het wetenschappelijke gebied.

Wetenschap en kunst,—zoo ergens zijn zij in de geneeskunde ten naauwste aan elkander verwant. Wij verwachten als vrucht van de bevordering der geneeskunst als kunst, hoogere ontwikkeling der wetenschap; waar de bronnen der kunst oefening milder vloeijen, wordt de wetenschap rijker gedrenkt; waar de wetenschap krachtig gevorderd wordt, doordringt zij met haar vernieuwd leven de kunst oefening. Het heeft dus eene hoogere beteekenis, wanneer wij het als eene schoone bestemming der maatschappij noemen, dat zij dienstbaar aan de bevordering der geneeskunst wil zijn.

Meer dan eenig ander beoefenaar der wetenschappen is de geneeskundige, door de eigenaardigheid van de toepassing zijner kennis, op een geïsoleerd standpunt geplaatst. Zoo hij zich slechts tot den dagelijkschen praktischen werkkring bepaalt, gevoelt hij al spoedig minder behoefte aan de vereeniging van krachten, en in eene zekere zelfgenoegzaamheid loopt hij gevaar zich van het geheel af te zonderen. In kleineren kring moge hij zich aan eenige zijner kunstgenooten aansluiten, die samenwerking is te beperkt zoo hij het deel van zijn arbeid niet verloren wil laten gaan voor het geheel van de geneeskunst oefening in zijn vaderland. Men miskenne dien invloed niet, dien de geneeskundige in ruimeren kring op de wetenschap kan uitoefenen. Schijnbaar gering moge de ontwikkeling zijn, die ieder van ons door zijne krachtsinspanning vermag te geven aan de beoefening der geneeskunst voor den kring waarin hij werkzaam is, waaraan hij zich voor zijn wetenschappelijk streven aansluit; wanneer gelijktijdig van meer punten van vereeniging zoodanige bewijzen van verlevendigde belangstelling uitgaan, ontstaat daardoor nieuw leven, wordt van verschillende zijden de samenwerking uitgelokt, en vormt zich als van lieverlede eene organische ontwikkeling van het geheel.

Gij zult het reeds opgemerkt hebben, M. H.! terwijl ik u verwijs op hetgeen de Maatschappij vermag tot bevordering der Geneeskunst, vinden wij telkens weder de bewijzen van den invloed, dien zij als nationale vereeniging tot bevordering der wetenschap kan bijdragen. Wanneer wij de krachten weten te waarderen, die te onzer beschikking staan, zullen wij te zekerder het doel

bereiken. Daarom wachten wij ons om den invloed en de bestemming onzer vereeniging te gering te schatten. Vragen wij ons zelven ernstig en met nadruk, of wij datgene wat hier aan vruchtbare beginselen weggelegd is wel genoeg ten nutte maken. Beschouwen wij onze verplichting, die wij als leden der Maatschappij op ons genomen hebben, als eene nationale zaak, maar als eene nationale zaak, die niet gescheiden mag worden van de ruimere ontwikkeling der wetenschap. Streven wij er naar, den bloei der Geneeskunst in Nederland te bevorderen, opdat ons vaderland op dit gebied zich in de wetenschap een eervollen naam verwerve. Het verledene getuigt voor ons. Er was een tijd, dat van hier een magtige invloed voor de wetenschap over geheel Europa uitging. Zullen wij ons met die schoone herinnering van het verledene vergenoegen? Is het een ijdele hersenschim, wanneer wij ook voor de toekomst ons dit voorspiegelen? Zullen wij willen beweren, dat, terwijl zoo menige naam van de Nederlandsche natuur- en geneeskundigen uit onzen tijd, in den vreemde hoog aangeschreven staat, onze nationale roem zich niet evenzeer zoude kunnen verbreiden?

Het was van ouds Holland's leus: „Eendragt maakt magt.” Erkennen wij het gewigt van dit beginsel in onze Maatschappij, en waar de pogingen van enkelen tot een groot geheel vereenigd worden, mogen wij met regt daarvan de beste uitkomsten verwachten. Die samenwerking verhoogt de kracht; zij wordt een prikkel voor een nieuw leven; zij geeft aan ons streven een bepaald doel, zij verschaft eene krachtige en nationale uitdrukking aan de beoefening der wetenschap.

Ik zoude de beteekenis onzer Maatschappij als nationale instelling miskennen, zoo ik, bij hetgeen wij tot hiertoe ontwikkelden, haren invloed op de kennis van het eigenaardige der ziekten in ons vaderland voorbijzag; zoo ik uit het oog verloor, dat zij mede in het leven geroepen is voor de handhaving der belangen van de geneeskunst oefenaren in Nederland. Door dien invloed, door die roeping heeft zij ongetwijfeld nog in meerdere mate aanspraak op onze levendige belangstelling.

Of meent gij misschien, dat de kennis van heerschende ziekten en epidemische gesteldheid voor de wetenschap en de kunst oefening niet van zoo hoog gewigt is? Ik mag dit niet veronderstellen. Maar indien het ware, dat de een of de ander minder doordrongen was van het belang dier kennis, dan zoude ik hem willen vragen of hij inderdaad konde meenen, dat men zonder zoodanige bevordering van de kennis van het eigenaardige der ziekten van ons vaderland, inderdaad eene vruchtbare ontwikkeling van de wetenschap voor de uitoefening kan verwachten.

„Il existe presque autant de pathologies qu'il y a des climats bien tranchés.” Die woorden van een der nieuwere Fransche geneeskundigen verdienen onze behartiging. Dat indringen in het eigenaardige verschil van de ziektekennis voor de bijzondere landstreken, maakt een belangrijk maar moeilijk deel uit van de geneeskunst. Het is niet als eene gereede toepassing te beschouwen, welke gemakkelijk uit het algemeene kan afgeleid worden; en evenzeer als men zich voor de dwaling te wachten heeft, waardoor het bijzondere wordt

voorbij gezien, evenzeer heeft men zich te hooeden om aan dat bijzondere zoodanige overheerschende beteekenis te geven, dat daardoor een eenzijdige opvatting ontstaat. Hiervoor biedt onze Maatschappij een niet genoeg te waarden bron van kennis: zij vereenigt de ervaring van velen tot één doel: zij biedt de gelegenheid tot vergelijking en levert dus, bij de verscheidenheid der inzichten, de bouwstoffen waaruit de pathologie van ons land zamengesteld moet worden, een bouw, welke, voortdurend vernieuwd en uitgebreid, op die wijze eerst aan hare bestemming kan beantwoorden.

Ik wees u ook op de roeping onzer Maatschappij om de belangen en de regten der geneeskunstoefenaren te handhaven. Reeds vóór ik het uitgesproken heb, denkt gij reeds aan haren onvermoeiden arbeid voor de verbetering van den wettelijken toestand der geneeskundige aangelegenheden in ons land. Ook thans weder zijn wij gereed aan dit onderwerp onze krachten te wijden. Het was voorzeker geene bekrompene opvatting van de bescherming van eigene belangen, waardoor die cendragtige samenwerking tot stand kwam, waardoor van de maatschappij zulk eene krachtige stem uitging om datgene te vragen wat dienen konde tot verheffing van de geneeskunst in ons vaderland, herziening der geneeskundige wetgeving: het was in een degelijken zin, met een helder bewustzijn van het doel, dat de aangebo-

dene wetsontwerpen aan een naauwgezet onderzoek werden onderworpen en met nadruk werd gewezen op de gevaren, die bij de aanneming der van regeeringswege voorgestelde ontwerpen waren te duchten... Volharden wij in dit loffelijke streven en de maatschappij zal hare aanspraak op eene eervolle onderscheiding als nationale instelling te meer verzekeren.

„Waar de liefde voor de menschheid woont, daar wordt ook de liefde voor de kunst gevonden,” zoo luidt de uitspraak in een der Hippocratische geschriften. En te regt! want zonder dien grondslag moge de wetenschap zich sterk gevoelen in zich zelve, de kunst verkrijgt door die Philantropia eerst een edeler karakter. Zij wordt daardoor geadeld, zij heeft daardoor het regt om de eerste plaats in te nemen, eene plaats *au sommet des professions sociales*, zoo als onlangs de minister van onderwijs in Frankrijk openlijk verklaarde. Maar in die liefde voor de menschheid willen wij ook de liefde voor het vaderland begrepen hebben.

Waar wij zoo onze kunst schatten, waar wij zoo met ingenomenheid hare roeping voor onze nationale ontwikkeling en welvaart en bloei waarden, daar zullen wij ook den werkring der maatschappij als nationale instelling krachtig steunen, en haar eenen heilzamen invloed verzekeren tot bevordering der geneeskunst in Nederland.

VERSLAG VAN DEN TOESTAND DER NEDERLANDSCHE
MAATSCHAPPIJ TER BEVORDERING DER GENEESKUNST
EN VAN DE WERKZAAMHEDEN HARER AFDELINGEN.

VOORGEDRAGEN IN DE ELFDE ALGEMEENE VERGADERING

DOOR

DR. J. P. HEIJE,
Hoofdbestuurder-Secretaris.

„Mettertijd wordt de spruit een boom!” — Al had WILLEM DE DERDE, het Kind van Staat, dat Englands Koning werd, er niet den stempel van zijn Europa beheerschend genie opgedrukt, toch zou het eene Nederlandsche spreuk zijn bij uitnemendheid, het Nederlandsch karakter kenmerkend in wat het goeds heeft en kwaads: — volharden en dulden, taai zijn en traag.

Is het noodig, dat ik die spreuk, in beide hare uitingen, toepasse op al hetgeen wij Geneeskundigen sedert meer dan vijf en twintig jaren hebben gedacht, gehoopt, gepoogd en gedaan omtrent onze wetenschap en hare maatschappelijke roeping, omtrent onze pligten en regten, omtrent alles wat de Staat voor ons behoorde te wezen, en wij voor den Staat zouden kunnen zijn? — Is het noodig u te doen opmerken, hoe in dat lange (en voor veel wat ik noemde zoo noodlottige) tijdperk, die spruit nog nauwelijks een *keester* werd en hoe — terwijl de Volharding, zij het niet zonder verdriet, toch onverdroten bleef arbeiden aan spoediger ontwikkeling, — het Geduld met over elkander geslagen armen, zoo al niet er zich in vermeijend, toch dommelig-behagelijk berustte in die ontwikkeling „mettertijd”?

Neen, M. H., voor u kan dat overbodig worden geacht. Uw zamenzijn hier getuigt voor hetgeen gij weet van het verledene, voor hetgeen gij wilt van de toekomst. Doch zoo mijn stem verder reiken kon dan deze wanden, zoo zij kon doordringen tot in het oor, tot in het gemoed, tot in het verstand van hen wien magt gegeven was en is, om de spruit *reeds nu* tot een boom te maken; zoo zij van deze plek vernomen kon worden door de Regering, door de Vertegenwoordiging, door het Volk van Nederland, — dan zou het niet overbodig zijn te schetsen, hoeveel (thans voor langen tijd onuitroeibaar) onkruid die traagheid heeft doen opschieten op den akker der volkswelvaart.

Zij onze Eeuw eene eeuw van cijfers, *wij* schatten haar dáarom eer hooger dan lager. Immers ieder, die geen vreemdeling is op het gebied der wetenschap, (welke ook!) heeft met eerbiedige bewondering leeren erkennen, dat *al* de wetten der schepping en des levens hare werking openbaren in standvastige *cijferverhoudingen!* Doch al laten wij de hoogere formules voor het oogenblik onaangeroerd en al beperken wij ons tot het $2 \times 2 = 4$ van *geldelijke* winst of verlies, dan nog durven wij verzekeren, dat het niet tijdig verbeteren onzer medische staatsinstellingen millioenen schats verlies aan den Lande heeft berokkend.

Zie! wanneer onze staatslieden, wanneer onze oeconomisten, wanneer alle burgers een oogwenk nadachten of, liever nog, met ernst onderzochten en optelden, welk bepaald *geldelijk* verlies de Staat lijdt bij het minder gezond zijn, bij het ziek worden, bij het langer dan noodig is ziek blijven, bij sukkeling of verminking een leven lang, bij den ontijdigen dood eindelijk van *elken* burger dien zulks treft — en de armen-budgetten